

підполковника Я.Л. Сіворонова - начальника партизанського з'єднання.

В силу особливостей фондоутворення в ВР ДІМ зберігається особливо багато матеріалів, що висвітлюють боротьбу в тилу ворога на території Дніпропетровщини радянських партизан та підпільників. Серед найбільш важливих слід назвати звіт партизан Павлоградського району про бойові дії з кінця 1942 по 20.11.1943 р. (333), два аналогічних звіти партизан Широківського району за період з 16.УШ. по 10. XII.1943 р. Досить об'ємні справи містять матеріали по діяльності підпілля в м. Дніпропетровськ (Кросногвардійський, Ленінський, Амур-Нижньодніпровський райони, Кайдацької підпільної організації, підпільників обласної лікарні ім. Мечнікова), населених пунктів Дніпропетровської області (с. Лошкарьовка, Софіївського р-ну, с. Межирічі Павлоградського району).

У ВР ДІМ є також і специфічні різновиди, що займають проміжне положення між документальними та нарративними видами джерел як періодика, листівки та плакати. Тут зберігаються окремі номери, а іноді й десятки номерів газет воєнного часу: центральних ("Правда", "Известия", "Гудок"), республіканських ("Правда України"), місцевих, відомчих і армійських ("Зоря", "Магістраль угля", "Вперед", "Па страже Родины" та ін.) Є також декілька номерів зарубіжних видань.

В першу чергу, це - орган французьких комуністів "Юманіте" (три номери за 1944 р.), спеціальний випуск ФКП "Робітничий шлях", із відозвою до населення Парижу (1944 р.), газета "Голос Парижу" (1941 р.) в якій французів закликають до повстання проти гітлерівських окупантів. Зберігається також один номер газети "Британский союзник" (російською мовою) за 1945 р. Є навіть один номер гітлерівської газети "Дас Райх" (1945) і кілька листівок того ж походження, а також кілька наказів окупаційної влади м. Дніпропетровська. Цікавою по своєму є німецька листівка 1941 р., в якій солдати Червоної Армії закликались

до здачі в полон (більшовики закривали церкви, а ми їх відкриємо, більшовики насильно створювали колгоспи, а ми землю віддамо селянам і т. д.). Отже, гітлерівська пропаганда часом вдало спекулювала на злочинах радянської влади, чим і пояснюється певною мірою її успіх.

Найбільший інтерес викликає газеталістівка "Прага" з підзаголовком: "Переможній Червоній Армії - визволительниці", надрукована у травні 1945 р. на честь звільнення радянськими військами столиці Чехословаччини (6758). Серед плакатів воєнного часу можна виокремити такі як "Каждый рубеж - решающий!", "На запад!", створені художником В.С.Івановим. Серед листівок можна назвати наступні: "Учись сражаться у сталинградцев!" (1943 р.), "Добывай в бою победу - смерть фашисту-людоеду!" (1944 р.), "Письмо людоеду Гитлеру от внуков великих запорожцев земли украинской" (9892), "К бойцам, сержантам, офицерам и генералам... 1-го Белорусского фронта" (квітень 1945 р.) (5493). Особливе місце займає група різноманітних листівок Радянської армії на німецькій і деяких інших мовах (більше 10 найменувань). В них подається достовірна інформація про становище на фронтах, про перемоги Радянських Збройних Сил. Солдатам гітлерівського вермахту пропонувалось припинити опір, про що ясно говориться у назвах листівок: "Кидайте зброю!", "Гітлерівська Німеччина програла війну!" (1945 р.).

Унікальними є газети та листівки, надруковані партизанами та підпільниками. До них відноситься бюлетень газети "Червоний прапор", виданий у 1944 р. партизанами Рівненщини (1272), листівка Дніпропетровського підпільного горкому партії 1942 р. (2895), відозва підпільного горкому КП (б)України до жителів Павлограду із закликом до повстання проти фашистських окупантів (4357). Цікава партизанська листівка з подвійним текстом: німецький текст, призначений для

окупантів, закликав до боротьби з партизанами, російський “переклад” цього тексту закликав патріотів на боротьбу з окупантами (5783).

Зустрічається декілька ілюстрованих партизанських листівок із закликом до боротьби проти німецько-фашистських окупантів.

У багатьох листівках текст супроводжують яскраві карикатури і віршовані підписи до них, наприклад:

“Українці! Беріть вила! Хай не дрогове в вас рука! Гоніть німця з України як шакала й пацюка! (997).

У ВР ДІМ зберігається велика група матеріалів наративного характеру (спогади, автобіографії, листи). В першу чергу, необхідно виділити матеріали, що стосуються біографії двічі Героя Радянського Союзу Г.П. Кравченко (2851), Героїв Радянського Союзу В.Л. Судця (827), Ю.Г. Пушкіна (904), Л.І. Вергуна (3103), Б.Л. Кротова (7134), П.Я. Гусенко (944) та ін. відомих учасників Великої Вітчизняної війни. Також зберігаються тут спогади ветеранів Радянської Армії, що брали участь у боях на Дніпропетровщині (Л.П. Дмитрієва (6283), П.С. Кашеєва (41506), Л.Ф. Вознякова (43899), С.П. Галкіна (45514), Д.Г. Буцика (30219) та ін.)

У ВР ДІМ зберігається велика кількість інших матеріалів особистого походження, створених партизанами, що діяли як на території СРСР, так і за його межами. Слід виділити лист секретаря Дніпропетровського підпільного обкому КП(б)У П.І.Сташкова до родини (1635),

матеріали підпільників К.В. Беляєва, П.Ф. Сарани та ін. Значний інтерес викликають матеріали, передані радянськими громадянами-учасниками руху Опору Бельгії (Г.Я.Велогоненко), Чехословаччини (Л.Я.Чурилов), Франції (В.В. Ромашкін). В справі В.В. Ромашкіна зберігається його партійний квиток - члена ФКП з підписом Мориса Тореза (3940).

Таким чином, зібрання Дніпропетровського державного історичного музею містить чимало цінних джерел по історії Другої світової війни. Вони широко висвітлюють боротьбу радянського народу проти німецько-фашистських загарбників.

Слід відзначити, що більшість матеріалів стосується історії оборони і звільнення м. Дніпропетровська та Дніпропетровської області, діяльності партизан і підпільників краю. Матеріали ВР ДІМ широко використовуються співробітниками музеїв Дніпропетровщини в експозиції музею, під час проведення екскурсій по музею, діорамі “Битва за Дніпро”, по місцях бойової слави міста та області, у створенні стаціонарних і пересувних виставок, в лекціях і виступах в пресі, на радіо і телебаченні.

Публікація легального путівника (опису) матеріалів ВР ДІМ - джерел по історії Другої світової війни сприяла б більш ефективному і широкому їх використанню у вивченні історичного минулого краю.

*Далі помітку “Арх.”, якою позначаються матеріали ВР ДІМ, опускаємо.

